

Зарудняк Вікторія Ігорівна
(*наук. керівник – канд. іст. наук, доцент Ковальська Л. А.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ

У сучасних бібліографічних розвідках поряд із традиційним використовується й автоматизований бібліографічний пошук. Нині можна визначити такі основні електронні інформаційні ресурси (ЕІР) в мережі Інтернет, які використовуються у ДБО при багатоаспектному пошуку інформації з усіх галузей знання:

- 1) пошукові засоби інтернету;
- 2) онлайнкові каталоги бібліотек України і зарубіжних країн;
- 3) зведені електронні каталоги бібліотек певних регіонів, країн;
- 4) реферативно-бібліографічні бази даних (БД);
- 5) проблемно-орієнтовні та галузеві БД власної генерації, які створюються для забезпечення наукових напрямів, задоволення потреб конкретних замовників, певних регіонів, організацій тощо;
- 6) зарубіжні ЕІР провідних світових виробників, доступні через мережу Інтернет за передплатою;
- 7) репозиторії відкритого доступу;
- 8) електронні бібліотеки;
- 9) електронні колекції довідково-бібліографічних ресурсів;
- 10) електронні та оцифровані енциклопедії, словники, довідники, бібліографічні покажчики [1, с. 21].

Розглянемо інформаційні і пошукові можливості найбільш поширених ЕІР.

1. Електронні каталоги бібліотек. Нині цей вид є найзначнішим при проведенні бібліографічного пошуку. ЕК дає змогу проводити пошук за різними точками доступу – автор, частина заголовка, місце і рік видання, видавництво, виправити помилки в наявному описі, розширити або звужити хронологічні межі. У загальнодержавних бібліотеках України накопичені значні масиви ЕР, які надаються до послуг користувачів. Електронні каталоги мають усі бібліотеки загальнодержавного рівня, обласні наукові, спеціалізовані наукові, бібліотеки ЗВО.

2. Бібліографічні бази даних. Загальнодержавна реферативна БД «Україніка наукова» є цінним змістовним національним інформаційним ресурсом. БД має вільний доступ на сайті бібліотеки (<http://www.nbuv.gov.ua>) й активно користується попитом, тому що дає змогу отримувати оперативну реферативну інформацію щодо результатів наукової діяльності вітчизняних науковців і фахівців. Серед російськомовних інтерес викликає комплекс баз даних Інституту наукової інформації з суспільних наук Російської академії наук (<http://www.inion.ru>), який містить відомості про книги, статті з журналів та збірників, автореферати дисертацій з економіки, демографії, філософії, соціології, релігієзнавства, історії, археології, проблем держави і права, політології, культури, літературознавства.

3. Пошукові засоби Інтернету. За якісними параметрами серед сотень пошукових систем найпопулярнішими є: Google, Rambler, Yandex, Yahoo та ін. Українські ресурси доцільно шукати на україномовних серверах за допомогою пошукових систем «Мета», Украинский портал та інші. Каталог українських інтернет-ресурсів знаходиться на сервері інформаційного центру «Електронні вісті». Кількість пошукових систем невпинно зростає. Кожний новий запит викликає новий пошук, вихідні умови якого визначає користувач і який відбувається в уже зміненому інформаційному середовищі. Тому важливо знати загальні принципи пошуку інформації в електронному середовищі, володіти прийомами пошуку в мережі інтернет, мати конкретні знання щодо галузевої джерельної бази ресурсів, відповідно до теми запиту.

4. Електронні бібліотеки. Окрему групу ресурсів складають електронні бібліотеки, які інтенсивно формуються і в Україні. ЕБ «Культура України» – інтегрований інформаційний ресурс з єдиною точкою доступу, яка забезпечує безоплатний доступ користувачів до надбань

української культури і мистецтва (<http://elib.nplu.org>); «Бібліотека української літератури Ukrlib» (<http://www.ukrlib.com.ua>); електронна бібліотека української літератури (<http://www.utoronto.ca/elul>). На сьогодні вже сформульовані певні принципи автоматизованого пошуку. Вводячи в коло свого користування ту чи іншу базу, вивчаючи способи формування пошукових виразів, бібліограф поступово розширює коло джерел.

Електронна бібліотека (ЕБ) з'явилася як самостійний об'єкт внаслідок розвитку комп'ютерних і комунікаційних технологій, зокрема створення електронних архівів установ, упровадження книжкових проєктів в Інтернеті, інтернет-магазинів друкованих книжок та їхніх електронних версій, розбудови інформаційних супермагістралей для ефективного обміну інформацією, а також створення електронних ресурсів у бібліотеках. Упровадження ІКТ дедалі більше впливає на роботу бібліотек. Нові технології надають можливість ефективно організувати довідково-інформаційне обслуговування користувачів, пошук у базах даних, встановлення місця зберігання, ідентифікації та замовлення потрібних користувачам документів, поповнення бібліотечних фондів за допомогою перегляду бібліографічних та інших матеріалів за новими надходженнями. Електронна бібліотека є складовою комп'ютерних технологій сучасної бібліотеки, створеної для оптимізування збереження та забезпечення комфортного доступу до електронних колекцій документів, різних за типом і місцем розташування [1, с. 21].

Саме поняття «електронна бібліотека» (electronic library) і технології її створення виникли на межі 1980–1990 рр., коли з'явилися в користуванні засоби обчислювальної техніки та інформаційні технології, що забезпечило надійне зберігання, оперативне опрацювання та ефективне використання великих масивів різномірної інформації. Перші електронні бібліотеки наукових журналів почали створювати з упровадженням проєктів «Mercury», CORE, «Tulip» (1987–1993 рр.), JSTORE (з 1995 р.), «High Wire Press» (з 1995 р.) тощо. На основі цих проєктів сформовано архіви найважливіших журналів і забезпечено широкий доступ до них. Завдяки цьому скоротилися витрати бібліотек шляхом усунення дублювання колекцій журналів. Попри те, що з початку 1990-х рр. термін «електронна / цифрова бібліотека» набув широкого вжитку, у численних теоретичних і практичних дослідженнях термінологічне поняття електронної бібліотеки не набуло усталеності, внаслідок чого використовували кілька термінів, зокрема, «електронна», «цифрова», «віртуальна», «гібридна» бібліотека та ін. Фахівці вважають, що «цифрова бібліотека» (digital library) є різновидом електронної бібліотеки, в якій документи пройшли процес оцифрування й уся інформація обробляється, зберігається і передається через цифрове (бінарне) обладнання, без документів на традиційних (аналогових) носіях. Термін «цифрова бібліотека» у цьому значенні набув конкретизації після публікації ІФЛА та ЮНЕСКО «Маніфесту цифрових бібліотек» (2010), у якому головними завданнями створення цифрових бібліотек визначено підтримку оцифрування, надання доступу та зберігання культурної й наукової спадщини. Основні принципи формування цифрової бібліотеки мало чим відрізняються від загальних підходів до побудови електронної бібліотеки, але мають низку принципових особливостей, пов'язаних із опрацюванням цифрових об'єктів різного формату [3, с. 2].

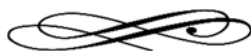
В електронних бібліотеках основні процеси здійснюються з використанням комп'ютерів, однак у цих бібліотеках електронні документи співіснують з аудіовізуальними й іншими матеріалами. Така бібліотека дає можливість накопичувати, зберігати й ефективно використовувати різноманітні колекції електронних документів, доступні для користувачів через глобальні мережі передавання даних. Водночас деякі фахівці стверджують, що термін «електронна бібліотека» є калькою, що виникла під час перекладу англомовного терміна «digital library», тому пропонують вважати їх синонімами. Термін «віртуальна бібліотека» (virtual library) використовують для визначення сукупності інформаційних джерел, які є доступними через глобальні комп'ютерні мережі. Ця бібліотека не має єдиного місця розташування – її ресурси розподілено по всьому світу, при цьому її користувачі фізично та юридично не є її читачами. «Цифрова» й «електронна» бібліотеки, на відміну від «віртуальної», передбачають наявність сукупності документів, які мають конкретне місце

зберігання. Проте характеристики ресурсів віртуальної бібліотеки властиві також і вмістові електронної / цифрової бібліотеки, тож визначення «віртуальна бібліотека» є одним із різновидів «електронної бібліотеки» [2, с. 20].

Отже, сьогодні бібліотеки перебувають у стані постійного розвитку, технічного удосконалення, шукають і знайдуть своє місце в інформаційному просторі країни. Бібліотеки будуть змінюватися швидко, навіть швидше, ніж це зараз можна уявити, й електронні видання у них домінуватимуть. Це неминуче змінить звичне бібліотечне мислення, адже електронні форми об'єднують процеси бібліотечної роботи – комплектування, обробку, збереження й обслуговування в один, ставлячи перед бібліотекарем нові завдання, серед яких – вміння орієнтуватися та керувати інформаційними потоками, створювати можливості для користувачів оперативного отримувати необхідну інформацію з будь-якої точки земної кулі.

Список використаних джерел

1. Савіна З. Електронні інформаційні ресурси бібліотек України: За результатами дослідження. *Бібліотечна планета*. 2002. № 2. С. 20–21.
2. Електронні інформаційні ресурси бібліотек України. *Бібліотечна планета*. 2002. № 2. С. 20–21.
3. Цуріна І. Електронні ресурси бібліотек. *Бібліотечна планета. Інформ. бюл.* 2003. № 4(22). С. 1–3.

Хавтирко Анастасія Олександрівна
(*наук. керівник – канд. екон. наук, доцент Кирилишен Я. В.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ДОКУМЕНТНИЙ ФОНД БІБЛІОТЕКИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ

Бібліотеки в Україні, як і в цілому світі, є важливою складовою формування культурного, інформаційного та освітнього простору держави. Основою кожної книгозбірні, її матеріальним та інформаційним ресурсом є бібліотечний фонд. Саме від його професійної сформованості значною мірою залежить належне функціонування та ефективність роботи усіх складових системи бібліотека. Головним елементом бібліотечного фонду виступає документ на будь-якому матеріальному носіїві.

Документ у бібліотечній справі – це матеріальний об'єкт, що містить твори писемності або мистецтва у вигляді тексту, запису звуку, зображення або будь-яке їх поєднання, призначене для збереження і передачі, що має реквізити, для його ідентифікації як самостійного об'єкта обліку. Важливо зазначити, що інформація, яка міститься в ньому, не зменшується у міру її використання, має здатність бути переміщеною в просторі та часі необмеженою кількістю людей, одночасно зберігаючись в тому ж обсязі. Проте кожен окремо взятий документ має обмежену кількість інформації, яка часто є недостатньою для вирішення завдання, поставленого користувачем. Тому задача фонду зібрати разом таку кількість документів, яка буде достатньою для задоволення інформаційних потреб споживачів [1].

Основою роботи кожної бібліотеки є формування бібліотечного фонду – упорядкованого, систематизованого й доступного кожному читачеві зібрання документів. Сюди належать не тільки твори друку (книги, газети, журнали тощо), а й інші види документів (діафільми, мікрофільми, грамплатівки та ін.), підібрані відповідно до профілю бібліотеки, її наукових завдань, інтересів, запитів та потреб її читачів.